

FGU

Prøvevejledning for dansk

Indhold

1. Indledning.....	2
2. Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt	2
Faglig dokumentation.....	2
Afsluttende standpunktsbedømmelse	3
3. Afsluttende prøve.....	5
Prøvens fokus	5
Rammerne for prøven	5
3.1 Eksaminationsgrundlag	6
3.2 Bedømmelsesgrundlag	7
3.3 Bedømmelseskriterier	8
4. Eksempel på portfolioprøve	10
Bilag: Guide til god praksis ved prøveafholdelse i faget.....	12

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne om prøverne i FGU-læreplanen for dansk, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav. Vejledningen udfolder hermed læreplanens afsnit 4.2 *Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt* og afsnit 4.3 *Afsluttende prøve*.

2. Faglig dokumentation/afsluttende standpunkt

Faglig dokumentation

Den faglige dokumentation spiller en væsentlig rolle i undervisningen – både i forbindelse med den løbende evaluering og vejledning af eleven og i forbindelse med afslutningen af undervisningen, hvis elevens standpunkt her skal bedømmes. Dokumentationen er en del af bedømmelsesgrundlaget både for den løbende evaluering og for det afsluttende standpunkt.

Faglig dokumentation i dansk

Den faglige dokumentation vil typisk omfatte produkter, der tager udgangspunkt i både danskfagets egen faglighed og den praksis, der kan arbejdes med i faget, samt problemstillinger knyttet til hverdags- og arbejdsliv. Det betyder, at danskfaget for eleven også kan være den sproglige del af det, eleven har produceret i forbindelse med tværfaglige opgaver.

Produkterne udarbejdes ud fra danskfagets udvidede tekstbegreb, hvormed al kommunikation kan opfattes som tekst, hvilket betyder, at eleven kan arbejde med mange forskellige udtryksformer. Eleven kan også vælge at udarbejde multimodale tekster, hvor fx billede og tekst understøtter og supplerer hinanden. Det kan fx være tale til tekst understøttet af billeder eller voice over/speak til levende billeder.

Eleven skal kunne forklare, hvorfor og hvordan eleven har udarbejdet det konkrete produkt.

Produkterne vil indgå i en arbejdsportfolio med mulighed for løbende opkvalificering af de enkelte produkter, så elevens progression bliver tydelig.

De nærmere krav til og rammer for den faglige dokumentation fastsættes og beskrives på institutionsniveau. Når institutionen (lederen/lærerne) vælger dokumentationsform, skal der ud over faglige hensyn også tages hensyn til elevens evner og muligheder for at dokumentere sin læring og sit arbejde. Læreren må derfor differentiere i forhold til det konkrete arbejde, som eleven udfører, og i forhold til hvad eleven kan præstere. Det er ligeledes vigtigt at arbejde med progression i dokumentationen, så eleven løbende afprøver forskellige dokumentationsformer og gradvis øger

kompleksiteten og korrektheden i dokumentationen, så elevens evne til at udforme dokumentationen ud fra de krav, der stilles til form og indhold, gradvis øges.

Afsluttende standpunktsbedømmelse

Eleven skal som hovedregel til prøve i dansk på det niveau, eleven afslutter på: G-, E- eller D-niveau. Eleven skal dermed ikke have en standpunktsbedømmelse. Hvis eleven afbryder FGU inden prøveafholdelsen, gives der dog en afsluttende standpunktsbedømmelse på det højeste niveau, som eleven har opnået i FGU ifølge elevens forløbsplan. Det vil sige, at hvis eleven har gennemført G-niveau og er i gang med E-niveau, men afbryder uddannelsen inden prøveafholdelsen, skal eleven standpunktsbedømmes på G-niveau. Elevens faglige dokumentation indgår som bedømmelsesgrundlag, og eleven bedømmes endvidere på baggrund af sin præstation i undervisningen.

Den afsluttende standpunktsbedømmelse er en absolut karakter, der skal vise elevens aktuelle standpunkt målt i forhold til undervisningens mål. Bedømmelsen af en elev må ikke foregå ved en sammenligning med de øvrige elevers kunnen.

Dokumentationen skal bidrage til bedømmelse af elevens standpunkt ved afslutningen af et niveau, men udgør ikke hele bedømmelsesgrundlaget. Danskfaget indeholder mål, som omhandler færdigheder i at indgå i dialog om andres produkter og forholde sig til kultur, sprog, uddannelse og erhverv gennem læsning og diskussion af tekster. Den type mål skal også inddrages i bedømmelsen, selvom de primært kommer til udtryk og bedst kan bedømmes i forbindelse med den daglige undervisning og de arbejds- og læreprocesser, som eleven gennemfører.

Der kan også være undervisningsmål, som eleven er blevet undervist ud fra i starten af undervisningen på niveauet, der ligeledes skal inddrages i den afsluttende bedømmelse. Det kan eksempelvis være forskelle på tale-, hybrid- og skriftsprog. I det tilfælde skal denne viden også demonstreres og indgå i bedømmelsen. Det er vigtigt at være opmærksom på, at man ikke på denne måde utilsigtet kommer til at bedømme eleven ud fra de kompetencer, som eleven havde i begyndelsen af undervisningen, da standpunktsbedømmelsen altid skal afspejle elevens kompetencer på bedømmelsestidspunktet.

Elevens dokumentation vil således sjældent kunne danne grundlag for bedømmelsen af alle de mål, som danskfaget omfatter. Derfor skal der tages højde for danskfagets forskelligartede videns-, færdigheds- og kompetencemål og konkret tages stilling til, hvordan bedømmelsen skal foregå. I den forbindelse er

det afgørende at tage stilling til konkrete bedømmelseskriterier, som angiver, hvad der lægges vægt på i bedømmelsen.

De overordnede bedømmelseskriterier ses i skemaet nedenfor.

Bedømmelseskriterier for dansk, jf. læreplanen

G-niveau	E-niveau	D-niveau
<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> gå i dialog om elevens dokumentation finde genretræk demonstrere relevant brug af faglige begreber, lytte aktivt og indgå i en samtale udtrykke sig forståeligt. 	<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> gå i faglig dialog om elevens dokumentation analysere en tekst udtrykke sig med korrekte fagtermer lytte aktivt og argumentere for holdninger og meninger. 	<p>Eleven kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> gå i reflekteret faglig dialog om dokumentationen perspektivere, analysere og fortolke de valgte tekster gøre rede for teksternes genre, indhold og form og argumentere med belæg i teksten.
<p>Indholdet i dokumentationen skal være varieret og svare til de faglige mål på G-niveau.</p>	<p>Indholdet i dokumentationen skal være varieret og svare til de faglige mål på E-niveau.</p>	<p>Indholdet i dokumentationen skal være varieret og svare til de faglige mål på D-niveau.</p>

De overordnede bedømmelseskriterier vil ofte skulle konkretiseres på den enkelte institution i forhold til den kontekst, som dansk foregår i, så eleven og læreren kender helheden/den tværfaglige sammenhæng og ved, præcis hvad der lægges vægt på i bedømmelsen. Tværfagligheden kan eksempelvis komme til udtryk gennem produktion af en vindmølle, hvor der ud over det praktiske produkt også kan udarbejdes en rapport eller en video, der beskriver og dokumenterer arbejdet eller emnet.

Bedømmelseskriterier er i sin enkelthed det, man lægger vægt på ved en bedømmelse, men det er altid vigtigt, at læreren bruger sin professionelle faglighed til at vurdere elevens samlede kompetencer inden for faget, når der gives en karakter. Der gives én karakter efter 7-trinsskalaen.

3. Afsluttende prøve

I dansk er den afsluttende prøve en portfolioprøve.

Læreplanen beskriver de overordnede rammer for prøven. Derudover er der en række forhold, der skal tages stilling til, når man som lærer planlægger og gennemfører en konkret prøve i dansk. Det er for at sikre, at eleven er klar over, hvordan prøven foregår, og hvordan vedkommende bliver bedømt, og for at sikre, at man kan gennemføre en sikker og fair prøve. Derfor skal man som lærer på forhånd tage stilling til og skabe klarhed over de forhold, der har betydning for prøvens gennemførelse.

Prøvens fokus

En prøve vil altid have karakter af en stikprøve, da det sjældent vil være muligt at afprøve eleven i alle undervisningens mål. Det vil sige, at man i en prøve aldrig kan afprøve alle de mål, som eleven skal have nået i undervisningen.

Via sin præsentationsportfolio viser eleven en bred opfyldelse af danskfagets mål, da præsentationsportfolioen skal indeholde varierende tekster og andre produkter og demonstrere elevens arbejde med tre-fem forskellige temaer knyttet til hverdags- eller arbejdsliv. Prøven fokuserer dermed på, at eleven skal vise sin evne til at beherske danskfagets to aspekter: fagets egen faglighed og den praksisrettede dimension, hvorved eleven viser forståelse for, at danskfaget ikke skal ses og beherskes isoleret, men kobles op på konkrete opgaver relateret til netop hverdags- og arbejdsliv. Produkterne i elevens præsentationsportfolio skal være direkte anvendelige i en større kontekst, så de kan bruges og omsættes i det virkelige liv og ikke blot i en faglig sammenhæng.

Det er helt centralt, at læreren vejleder eleven, når der arbejdes med udvælgelse og klargøring af materiale til portfolioen. Præsentationsportfolioen skal udarbejdes i en proces, hvor læreren vejleder eleven, så portfolioen får et fokus, som rammer fagets væsentligste mål.

Rammerne for prøven

Portfolioprøven skal beskrives helt konkret af institutionen, og den faglige kontekst skal være synlig i prøvebeskrivelsen. Det er vigtigt at forholde sig til prøvens rammer, herunder faserne *"før prøven"*, *"under prøven"* og *"efter prøven"*. Bilag 1 indeholder en tjekliste, som kan anvendes til at sikre, at der er taget stilling til en række centrale forhold med væsentlig betydning for prøvens planlægning og

gennemførelse. Institutionen skal kunne dokumentere beskrivelsen af prøven, så den kan formidles til censor og til lærerne på FGU-institutionen.

3.1 Eksaminationsgrundlag

Eksaminationsgrundlaget er det faglige stof eller materiale, der eksamineres ud fra, og som skal gøre det muligt for eksaminanden at demonstrere sine opnåede kompetencer – eksaminationsgrundlaget er ”det, man taler med eleven om”.

Eleven præsenterer portfolioen udgør eksaminationsgrundlaget, og eleven skal forud for eksamen, i samarbejde med eksaminator, udvælge indholdet ud fra sin arbejdsportfolio. Eksaminator skal forud for prøven godkende portfolioens indhold og på baggrund af produkterne vurdere, om der er grundlag for at indstille til prøve. Eksaminator fastsætter de nærmere rammer for udformning, indhold og omfang.

Portfolioen kan indeholde alle former for tekster og skal give eksaminator og censor mulighed for at indgå i dialog med eleven og stille spørgsmål, som aktiverer og udfordrer eleven kompetencer. For eleven skal portfolioen give mulighed for at vise praktiske kompetencer, besvare spørgsmål, forklare og argumentere.

Det kræves, at læreren har et sikkert fagligt blik for, hvordan eleverne vejledes i arbejdet med deres portfolio, og hvordan målene kan bringes i spil ved den efterfølgende eksamination.

Spørgsmål, som er væsentlige at overveje og tage stilling til, når eleven vejledes i forbindelse med sit arbejde med portfolioen:

- Giver eleven produkter i portfolioen gode muligheder for at bringe de faglige mål, som eleven skal bedømmes ud fra, i spil?
- Demonstrerer produkterne i portfolioen, at undervisningens mål om viden, færdigheder og kompetencer er opfyldt?
- Er der en klar sammenhæng med det, som eleven kender fra undervisningen?
- Kræver indholdet i portfolioen nogle særlige fysiske rammer eller redskaber?

Den gode portfolio kan fx indeholde nogle af følgende elementer:

- En praktisk opgave
- En teoretisk opgave eller model
- Et produkt
- En arbejdsproces
- En synopsis
- Et projekt
- En praktikerfaring.

I dette konkrete eksempel tages der udgangspunkt i auto-linjen:

Eleven har på autoværkstedet udarbejdet en instruerende tekst i form af en demonstrationsvideo, der viser, hvordan man skifter vinduesviskere. Eleven har også lavet en skriftlig invitation til 'ny bil release' og skrevet et rollespil, der viser, hvordan en god og hensigtsmæssig kommunikation mellem kunde og mekaniker kan forløbe. Eleven har desuden udarbejdet et essay om mekanikere og deres fremtid.

3.2 Bedømmelsesgrundlag

Det er afgørende at skelne mellem eksaminationsgrundlaget og bedømmelsesgrundlaget. Kort sagt er eksaminationsgrundlaget det, der eksamineres ud fra, altså præsentationsportfolioen, og bedømmelsesgrundlaget er eksaminandens mundtlige præstation og præsentationsportfolioen.

Eksaminationsgrundlaget indgår dermed også som bedømmelsesgrundlag, så både elevens praktiske kompetencer og elevens redegørelse for produktets fremstilling bedømmes. Eksempelvis kan elevens portfolio bestå af en manual til en motor, en YouTube-video om en arbejdsproces eller et læserbrev til en lokalavis. Disse produkter danner udgangspunkt for dialogen med eleven – ”det, man taler med eleven om” – og dermed kan eleven både vise sin evne til at anvende danskfaget i praksis og vise sin evne til at redegøre for danskfagets egen faglighed.

Når både præsentationsportfolioen og elevens mundtlige præstation indgår i bedømmelsen, kan det være relevant, at institutionen (lederen/lærerne) fastsætter og beskriver bestemmelser for, hvad der tæller med hvilken vægt ved karakterfastsættelsen.

Der er ikke fastlagte krav om, hvilken vægtning præsentationsportfolioen skal have på de forskellige niveauer; dog gælder det for alle niveauer (G, E og D), at den mundtlige præstation vægtes højest.

Karakterfastsættelsen skal foregå på baggrund af elevens præstation og en vurdering af, hvordan den matcher niveauerne i karakterskalaen. Derfor spiller eksaminations- og bedømmelsesgrundlaget også en afgørende rolle med hensyn til at kunne vurdere forskellige grader af målopfyldelse. Den dygtige elev skal have mulighed for at kunne præstere til karakteren 12, og den mindre dygtige elev skal have mulighed for at kunne bevise, at præstationen netop er bestået.

Bedømmelsen – og begrundelsen herfor – kræver en god forståelse af karakterskalaens niveaubeskrivelser, og at bedømmerne er enige om, hvad der er væsentlige og mindre væsentlige styrker og mangler ved en elevs præstation. Derfor er det afgørende at fastsætte og være enige om prøvens bedømmelseskriterier.

3.3 Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad elevens præstation lever op til de faglige mål.

Bedømmelseskriterierne er det, eksaminator og censor lægger vægt på i bedømmelsen, og der skal være en tydelig sammenhæng mellem prøvens mål og bedømmelseskriterierne. I forbindelse med bedømmelsen skal der være formuleret bedømmelseskriterier, som sikrer, at bedømmerne fokuserer på det samme ved elevens præstation. Ellers kan bedømmelsen blive tilfældig, og der kan opstå store uenigheder mellem eksaminator og censor om, hvad der er vigtigt, og hvad der ikke er vigtigt. Bedømmelseskriterierne skal med andre ord sikre, at det, som eksaminator og censor kigger på/lytter efter, er det samme.

Bedømmelseskriterierne skal bidrage til at fastholde det faglige fokus i forbindelse med prøven og sikre, at det er de væsentligste faglige mål, der bedømmes ud fra. Samtidig er det vigtigt, at bedømmerne bruger deres professionelle faglighed til at vurdere elevens præstation, så bedømmelsen bliver foretaget ud fra en helhedsvurdering af de elementer, der indgår i prøven.

Bedømmelseskriterierne skal være fastsat af den prøveafholdende institution, og eleven og censor skal være orienteret om dem. Kriterierne skal tage udgangspunkt i de kriterier, der er fastsat i læreplanen, og skal være konkretiseret med henblik på den aktuelle prøve. Den prøveafholdende institution har både retten og pligten til at fastsætte og konkretisere den enkelte prøves bedømmelseskriterier, og eksaminator og censor skal bedømme ud fra de fastsatte kriterier.

Med dette udgangspunkt er det væsentligt, at man i forbindelse med prøveplanlægningen overvejer følgende:

- Hvordan er sammenhængen mellem prøvens fokus, bedømmelsesgrundlaget og bedømmelseskriterierne?
- Hvordan kan bedømmelseskriterierne beskrives så enkelt og forståeligt som muligt?
- Hvordan forklares kriterierne for eleverne?
- Er censor informeret om bedømmelseskriterierne?

Nedenfor gives eksempler på, hvordan nogle af bedømmelseskriterierne kan konkretiseres yderligere som bedømmelseskriterier for afsluttende prøvebedømmelse:

Eksempel på konkretisering af udvalgte bedømmelseskriterier

Kriterier	Konkretisering
G-niveau Gå i dialog om elevens dokumentation	Eleven bedømmes på evnen til at kommunikere om sine produkter med udgangspunkt i produkternes styrker og svagheder.
G-niveau Finde genretræk	Eleven skal vise begyndende genrekendskab og dermed kunne redegøre for sine produkters genrer og genrekendetegn.
E-niveau Gå i faglig dialog om elevens dokumentation	Eleven skal anvende danskfaglige begreber og kunne begrunde sit valg af tekster, herunder hvad formålet med teksterne er, hvem de henvender sig til, og hvorfor de ser ud, som de gør.
E-niveau Analysere en tekst	Eleven skal via modeller eller analyseredskaber kunne udvælge og argumentere for særlige dele af sine tekster, der har stor betydning.
D-niveau Gå i reflekteret faglig dialog om elevens dokumentation	Eleven skal anvende danskfaglige begreber og kunne argumentere for sit valg af tekster, for opbygningen af teksterne og for danskfagets betydning, hvad angår dagligdags, erhvervmæssig eller samfundsmæssig kontekst.
D-niveau Perspektivere, analysere og fortolke de valgte tekster	Eleven skal på et nuanceret niveau kunne udvælge og analysere relevante og særligt vigtige elementer i sine produkter. Eleven skal kunne perspektivere sine produkter til sit kommende arbejdsområde, til hverdagslivet eller til samfundet.

4. Eksempel på portfolioprøve

Arbejdsportfolio

Eleven har gennem danskforløbet dokumenteret sit arbejde i en arbejdsportfolio, der synliggør elevens progression og læring. Elevens produkter tager udgangspunkt i undervisningen og de faglige mål samt problemstillinger knyttet til hverdags- og arbejdsliv.

Da danskfaget er praksisrettet, vil elevens dokumentation naturligt være knyttet til elevens valg af linje.

Danskfaget tager afsæt i det udvidede tekstbegreb, hvormed en tekst ikke begrænses til at omfatte en bestemt udtryksform, og arbejdsportfolioen består af alle elevproducerede tekster.

Før prøven

Lærer

Forud for prøven fastsætter læreren de nærmere rammer for indholdet, omfanget og udformningen af elevens præsentationsportfolio. Læreren informerer eleven om, at præsentationsportfolioen skal være varieret, indeholde dokumentation for tre-fem forskellige temaer og afspejle elevens aktuelle standpunkt.

Læreren får en vejlederrolle i forbindelse med udvælgelsen af materiale til præsentationsportfolioen.

Læreren godkender præsentationsportfolioen og sender den elektronisk til censor 14 dage før prøven. Hvis præsentationsportfolioen indeholder fysiske produkter, der ikke kan fremsendes, informeres censor om disse gennem en vedlagt beskrivelse.

Eleve

Eleven går i dialog med sin lærer om indholdet af præsentationsportfolioen.

Eleven udvælger et varieret indhold, så målopfyldelsen demonstreres bedst muligt.

Eleven kan eksempelvis vælge, at præsentationsportfolioen skal indeholde en instruerende tekst, et debatindlæg, et rollespil, et essay og en invitation til kundefesten.

Med udgangspunkt i ovennævnte eksempler bliver danskfagets almene og praksisrettede dimension tydelig. Eleven demonstrerer sine kommunikative færdigheder, der er afgørende for at kunne fungere i både hverdags- og arbejdslivet.

Censor

Censor modtager elevens præsentationsportfolio 14 dage før prøven.

Under prøven

Lærer

Læreren er ansvarlig for at skabe et trygt eksamensmiljø for både elev og censor og stiller spørgsmål under samtalen.

Læreren giver eleven mulighed for at indlede eksaminationen med at fremlægge sin præsentationsportfolio.

Efter ca. 25 minutter slutter fremlæggelsen og samtalen med eleven, hvorefter lærer og censor voterer.

Elev

Eleven fremlægger sin præsentationsportfolio på maksimum 10 minutter, hvorefter samtalen med lærer og censor påbegyndes.

Censor

Ved voteringen lægger censor ud. Hvis der er uenighed mellem lærer og censor, har censor det afgørende ord, jf. karakterbekendtgørelsens bestemmelser.

Bilag: Guide til god praksis ved prøveafholdelse i faget

Den nedenstående tjekliste anvendes til prøveplanlægningen. Ikke alle punkter vil være lige relevante ved alle prøver – det afhænger af den konkrete prøves form og kontekst. Det er en god ide at skrive de vigtigste beslutninger om prøven ned, så de kan deles med censor og mellem lærerne på FGU-institutionen. Portfolioprøve, dansk:

<i>Før prøven</i>	
Hvad skal prøvens fokus være?	
Hvad skal bedømmelseskriterierne være?	
Er der tale om en individuel prøve eller en gruppeprøve?	
Ved gruppeprøve: Hvor mange elever er der i gruppen [NB: Husk at følge antallet i læreplanen], og hvordan skal de samarbejde?	
Hvordan udarbejdes eksaminationsgrundlaget?	
Er der særlige krav til eleverne for at kunne deltage i prøven? Skal læreren godkende det elevarbejde, der skal indgå som eksaminationsgrundlag?	
Hvornår starter prøven? Udarbejder eleverne noget i undervisningen, som de medbringer til prøven, eller starter prøven med udlevering af en opgave, som skal løses samme dag?	
Tidsrammen for prøven: Er der forberedelse, og hvad er rammerne herfor?	
Er der særlige krav til, hvilke fysiske rammer prøven skal foregå i?	
Hvilke hjælpemidler har eleverne til rådighed?	
Er der nogle elever, der skal have særlige prøvevilkår?	
Skal der være en tidsplan for elevernes arbejde på dagen?	
Hvor mange elever kan være til prøve samtidig?	
Hvordan informeres censor, og hvad skal censor informeres om?	
Hvordan fremsendes der materiale til censor (hvis materialet indgår som bedømmelsesgrundlag)?	

Hvilke praktiske informationer skal censor have?	
Hvordan forberedes eleverne til prøven – undervejs og i den sidste afsluttende fase af undervisningen?	
<i>Under prøven</i>	
Hvem er den prøveansvarlige, som kan tilkaldes i problematiske situationer?	
Læreren er eksaminator, men hvad er censors rolle?	
Hvordan skal kommunikationen med eleverne være?	
Hvordan skabes der en god og tryk prøvesituation?	
Hvordan får eleverne de bedste muligheder for at vise, hvad de kan?	
Hvad skal censor og eksaminator iagttage?	
Hvordan holder eksaminator og censor styr på iagttagelser og vurderinger af den enkelte elev – anvendes der skemaer eller andre værktøjer?	
Hvordan sikres det, at eleverne får de samme (ens) muligheder under prøven?	
<i>Efter prøven</i>	
Hvornår og hvordan vurderes der?	
Hvordan meddeles bedømmelsen til eleverne?	
Hvordan håndteres uenighed om bedømmelsen?	
Hvem tager sig af elever, der ikke består?	
Hvem oplyser om muligheden for omprøve?	
Hvordan udformes, underskrives og afleveres karakterlister?	
Hvilke erfaringer gav prøvens udformning?	
Giver disse erfaringer anledning til ændringer i prøvetilrettelæggelsen og prøveafholdelsen?	